

T. C.
İSTANBUL

Şehremaneti Mecmuası

Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır

Yıl : 6

Mayıs 1930

Sayı : 69

VIYANA ŞEHİR MÜZESİNDE NELERİMİZ VAR?

Viyana : 26 kânunnevvvel 1929

D. A. S.

Bu müze Viyana Şehremaneti dahilindedir, sol tarafında mühim bir kaç daireyi ihtiva ediyor. Viyana şehrini alakadar eden her şey bu müzeye girmiştir. Sonra Viyana'lı ekâbirin güzel hatıralarını da ihtiva eder. Mşhur musikişinasların bilhassa Bethofen'in yazı masası ve saatine ve hayatını musavvar lavhalara varıncıya kadar çok mühim yadigarlar vardır. Sonra şehrin eski ve yeni hayatını musavver resimler ufak ve ya büyük çerçivelenmiş ve kâmilten duvarları doldurmuştur. Hatta müzenin bir kısmını bu gravür ve İstampalardan yapmışlardır diyebiliriz. Viyana şehri müzesi şüphesiz tarihimizi alakadar eden pek çok resimler, vesaik ve hatıralarla doludur. Viyana tarihile büyük ve an'anavi bir alakamız vardır. Ecdadımız buralara kadar geliyor, (1529)

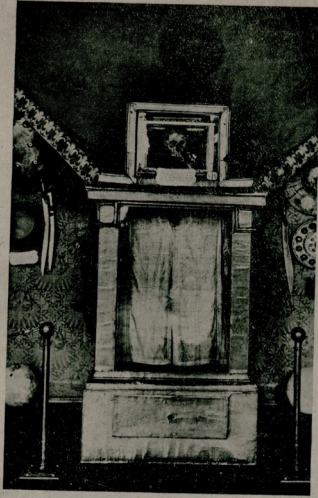
htaç olan verem mücadelesi de başlamıştır, fakat bundaki hususiyet bir taraftan tedavi ve mücadele şeklinde ise diğer cihetten de « korunmak » yani bu müthiş hastalığa tutulmazdan evvel silhi ihtiyatları halka talim ve telkin vesaiti ve propağandası gibi elzem olduğu kadar faydalı tedabir için bu maksada hâdim, muhterem, « Verem Mucadele Cemiyeti » nin hususi mesai ve himmeti kâfi gelmiyeceği - hastalığın mazide aldığı geniş saha itibarile - tabii olduğundan İdarei Hususiye ve vilâyetlerin de yardımına ihtiyac vardır.

Ali Suat

senesinde Süleymanı kanuni birinci defa Viyana'yı muhasara ediyor, fakat feragat ediyor. Buna dair Viyana şehir müzesi pek kıymetli vesikaları havidir. Sonra (1683) Mehmedi rabi zamanında Kara Mustafa paşa tarafından ikinci bir muhasara daha yapılıyor. Bu da ademi muvaffakiyetle neticeleniyor. Ve Belgrada dönen veziri azamın kafasını padişahın emrile kesiyorlar ve kafa doğruca Edirne'de kasrı adalet önündeki sengi ibrete konuyor, gelip geçenler ibret almak için temasa ediyor ve nihayet torba içinde Edirneye kadar sürüklenen zavallı kafayı Edirne'de Sarıcapaşa kabristanına defnediyorlar ve bir de bu kafaya taş dikeyyorlar. El'an mevcuttur. Bir zaman sonra Viyana müzesinde Kara Mustafa paşaya ait bir kafa beliriyor, bunu hala muhafaza ediyorlar. Bu kafanın tarihi hakkında çok mühim bir makale neşreden [1] ustadı muhteremin doktor Rifat Osman Beyin dediği gibi: (Varsın müzede sahibi mechul bir (kuru kafa) bedbaht serdarı temsil eylesin.)

Bu hatırayı da o kuru kafa yanında anmamak kabil olmuyor. Ben bu kafayı yakinen tetkik ettim. Demir bir mahfaza içinde duruyor. Her tarafı camlı. Bu kuru kafanın alt çenesi yok. Güya boğdukları ipte boynunda sarı duruyor.

[1] Doktor Rifat Osman : « Sadırazam Merzifonlî kara Mustafa paşanın kesik başı nerdedir ? » makalesi [millî Mecmua No. 9 , 15 temmuz 1927

Resim 1 — Viyana Şehri Müzesinde Kara Mustafa Paşaya atfolunan kurukafa, yazılı gömleği havi olan dolap. Arkadaki nakışlı ve yazılı kırmızı harp bayrağının ucu görülmektedir. Bu bayrağın büyük bir örneği 3 üncü şekildedir.

Bu ip kırmızı renktedir. Kafa hacmen ufak. Beş dişi var Genç adam dişlerine benziyor. Diğerleri düşmüş, fakat yerleri doruyor. Dumura duçar olmamış bir kafa, Uzun zaman toprak altında kalmış. Burunda hicabı enfin üzerindeki azmı gırbalinin vasatında olan nütui gırbalisi eğrilmiş. Eğer antropolojik bir tetkik yapılsaydı bu kafa oraya konmazdı. Lâkin Rifat Osman Beyefendinin dediği gibi (bu metrukâtın arasında) mağlup türklüğü temsil ve bilhassa halk üzerinde büyük bir nufuzla tesir eden bir

şey aranılmış, her hangi bir kuru kafa konulmuştur.

Bu kafa 484 numaradadır. Müzeye nasıl geldiğini ve nerede bulunduğunu öğrenmedim. Bunun altındaki camekânlı dolapta sekiz köşe ve yuvarlak iki kutuda iki Kuranikerim var. Camekânda âyet ve vefikflar yazılı gömlek mevcut. Bunu da kara Mustafa paşaya atfediyorlar. Bu iki hatıranın arkasında düz kırmızı ve münakkaş büyük bir zülfikar ve üstünde bir sırada 4 kelime-i tevhit yazılı, kenarı çok nefis bir surette

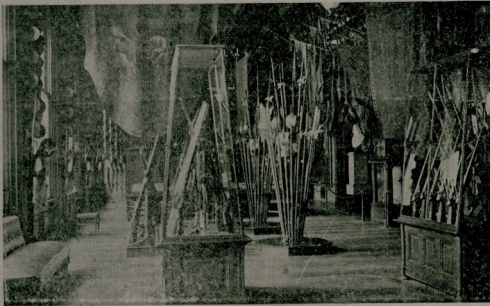
sarı ve kırmızı ile müzeyyen bu bayrak 1684 de Hamza Beyde Şarl dö loren tarafından istirdat olunmuş . Bunların yanında fevkalâde müzeyyen tuglar, kalkanlar, kılıçlar, oklar, güller, tabiller eski ve büyük fener ve saire var . Kalkanlar, oklar ve yaylar ve mabfaza ları fevkalâde zinetlidir . sağlı ve sollu bu cepheye asılmış 20 yi müte- caviz yenigeri, ordu, mızraklı toprak suvarileri bayrakları var . Bunlar çok eski olduğundan mururu zamanla çok yıpranmış ve renkleri solmuş , Direkleri de çok süslü . Bayraklar çok muhtelif şekillerde, biri diğerine benzemiyor .

Âyet yazılı epi bayraklar var . Âyet yazılı paşa bayraklarından burada da mevcut . Fakat bunun da muayyen bir şekli yok . Çok çeşitli . Bunları bir şekilde tespit pek güçtür . Ancak kullandıkları tarihler bulunursa kat'i bir şey söylemek imkânı olabilecektir . Nete- kim âyet yazılı zülfikarlı, pençe ve ay

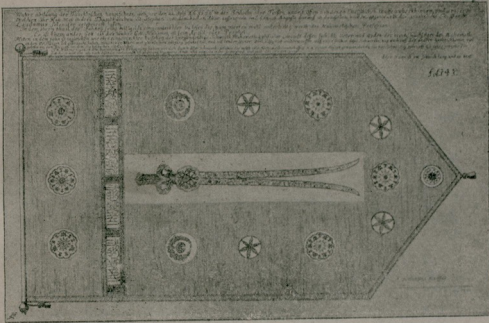
nakışlarının bir diğer örneğini Askeri Müzemizde teşhir olunan eserler meya- nında göremedim . (Şekil - 1)

Tuğlar da bu Müzede pek çoktur . iki tuğun üzerinde insan yüzüne benzer şekilde yapılmış büyük ıkt'ada bir hilâl nakış var .

(1100) numarada mukayyet bayrak (şekil - 2) çok şayını dikkattir . Bu da paşa bayrağına benziyor, zemini yeşil- dir . Yazı zeminleri de beyaz veya sarı, yazılar da yeşil işlemidir . Sülüs bir yazı ile kelime-i tevhit ve sahabenin isimleri var . Sapı da beyaz ve yeşil boğumludur . Âyet yazılı bayrakları ecdadımız muharebeye götürmezlermiş diye okumuş ve bunu bilmünasebe bay- raklarımız hakkında yazdığım bir maka- leye kaydetmiş , Avrupa Müzelerinde âyet yazılı bayraklara tesadüf olunmaz demiştim . Şimdi bunlar fikrimi cerheder vesikalar mahiyetini aldı . Gene eski fikrimde sabitim . İhtimâl ecdadımızın çekildiği yerlerde eskimiştir diye metruk

2 — Viyana şehir müzesinde Türk asarını havi salonun görünüşü, Sağda Türk bayrakları muallaktır .

3 — Viyana şehri müzesindeki meşhur büyük Türk harp sancağı. 1684 tarihlerine aittir. İkinci Viyana muhasarasında eğer şehir zaptolunsa idi İstafan kilisesine asılacaktı rivayeti vardır

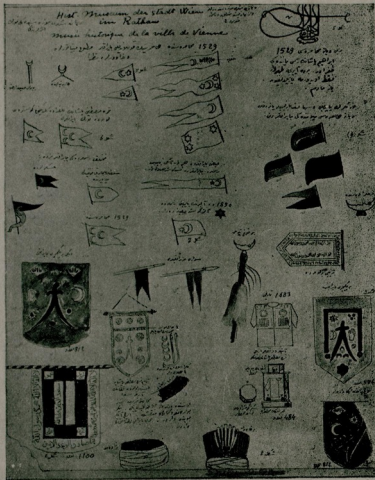
bir halde ambarlarda kalarak bilâhara bulunan bayraklar olacaktır.

Bu vesaik meyamında haizi ehemmiyet bir cihet te iki kavganın mevcudiyetidir. Birisi yedi tuğlu vezirin kavuğuna benziyor. Zira yelpaze şeklinde konmuş huniye benzer 7 kanat vardır. (şekil-3)

Mevcut olan ve Türklüğe ait vesaiiki yegan yegan saymak bir az zordur. En mühimlerini şöylece kaydettim ve bazı örneklerini de buraya çizdim.

Gravür ve İstampa resimler arasında bize ait güzel resimler var. Bir defa 1529 ve 1683 muhasaraları esnasında yapılan muhasara ve şehir planları emsalsiz derecede kıymetlidir. Bunları bizzat meşgul olacak mütehassıslar gönderip iktibas etmedikten sonra tarihimizin bu safhalarını yazmağa

kalkmamalıdır. Zira noksan olur. Resimler bir kerre bayraklarımızın şekli sayıyı dihkattir. Türkler ikinci Viyana muhasarasına ait şehrin renkli ve planlı bir resmini yapmışlar, hatta mühim yerlerini siyakat yazısile tarif etmişler. Müzede bunun matbu. ve renkli bir örneğini de görüyoruz. Şehrin ortasındaki İstafan (Stephan) kilisesine manastır diye işaret olunmuş. Sonra şekil 4 deki bayrakları da Viyanayı muhasara eden toplar yanına dizmişler. Bu planda en çok görülen sarı ve kırmızı renkli yırtmaçlı ve yırtmaçsız bayraklar, düz yeşil ve sarı zeminde zülfıkarlı bayrak var. bayraklarımızda tek ve üç yıldız görüyor. Bu yıldızlar altı köşedir. Bir bayrakta yalnız üç yıldız. Diğerinde ay arkasında iki ve içinde bir olmak üzere üç tane yıldız var. Kara Müstafa paşının Belgrada müteveccihen dönmesini göste-

4 — Viyanaya ait defter hatıratının yirmi sayfasının ikinci suretidir. Burada makalede zikri geçecek olan pek çok Türk asarının örnekleri vardır .

Bunlar da pek ender olarak görülüyor. Yazılı bayraklar görülmiyor . Esasen muhasaralar ordusuna ait diğer gravürler de yazılı bayraklara tesadüf etmedim

Muhasara hayatına ait resimler la-yuattır. Viyanahlılar Türklere ait en ufak bir hatırayı resimlerle tespit etmişler. Meselâ kırlarda nasıl yük taşıdıklarını , nasıl yattıklarını , çadırlarını nasıl kurduklarını gösterir lâyuat resimler var.

1529 da birinci Viyana muhasarasında bulunan ümeranın resimleri meyamında İbrahim paşanın at üstünde bir resmi var . Onun kenarında şekil 5

de olduğu gibi bir tuğra var . Yanına bir de mühür hakkedilmiş. Fakat uydurma olduğundan iyi okunmıyor. Kara Mustafa paşanın güzel ve yağlı boya bir resmi var .

Bunda iri yarı büyük ve sakallı bir adam olarak görülüyor. Bu resim bizde de başılmıştır .

Kanuni Süleyma'nın cenaze alayı resmi de pek güzel. İstanbul'daki türbesine gelinceye kadar geçirdiği safahatı gösteriyor. Muhtelif resimlerden iktibas ettiğim bayraklara gelince :

Gerek yeni ve gerek eski gravürlerde

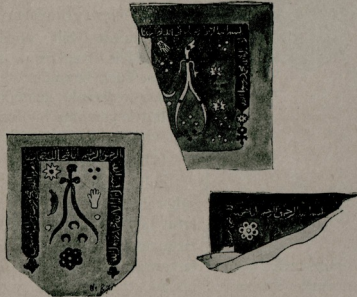
ren bir resimdeki bayraklar da bir ve üç hilâl görüyoruz. şekil 6 .

Mızraklı suvari bayraklarında sarı hilâl ve kırmızı mavi zeminedir. Sonra kırmızı mavi zeminedir. Sonra kırmızı yeşil ve düz sarı yırtmaçlı mızraklı bayraklar da vardır . Bir iki resimde de 5 köşe yıldız var. Bazı sivri uçlu bayraklarda da hilâli ters vaz'iyette görüyoruz. Bunu ressamın hatası addediyorum. Zira bizde bu şekilde bayrak yoktur. (Şekil 7) Çadır alemlerinde birer hilâl var.

Kara Mustafa paşanın hayatına ait iki kıymetli gravür var. Kendisi atı üzerinde perişan bir halde. Maiyyeti ve karşılayanlar ağhyor. Gazup surathı birisi paşayı karşısında atı üzerinde durdurmuş sol el şahadet parmağıyla aksi bir çehre ile ölüme davet işareti yapıyor. Bunun yanında mevcut olan diğer bir resimde paşayı bir odaya almışlar , bir mindere oturtmuşlar, ayakları uzanmış,

kavuşu ayağı yanında duruyor . Bütün ordu erkânı odanın bir köşesine toplanmış, ayakta birisi emir veriyor . Çifter yeniçeri sağlı sollu bu müzede mevcut olup paşayı boğduğu rivayet olunan iple boğazını sıkıyorlar. Paşa can çekişir vaziyette. Bunların altındaki manzum mübahasenin aynen tercemesi beheimahal elzemdir . Tarihin bu safahatı ile uğraşacaklar bunu yapmalıdırlar . Bu resimler müzenin ikinci kısmındadır. Asıl vesaik dördüncü kısmında bulunmaktadır.

Bu resmin yanında Mehmedi rabiin yalancıkıtan hastalandığına dair ve etrafında bir çok hekimlerle beraber yapılmış bir resmi var . Padişah yatağında yatıyor, veziri azam kapıdan çıkıyor , bir doktor nabzını tutmuş, hepsi Lâtince bir şey söylüyor. Bunların da tercümesini elzem görüyorum . Resmin altında böyle yazılıdır :

5 — Viyana şehir müzesinde teşhir olunan ruuzaman mururile solmuş ve harap olmuş Türk bayraklarının bir kısmı. Bunlarda çok haizi dikkat parçalar vardır.

Medico Loveuese

« Bovo

« Ponuol

« Venetiano

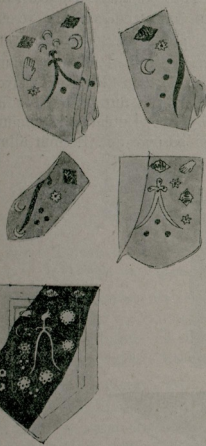
« Polaceo

« Berlino

« Alemano

« Sassonia

padişahın kavuğu yerde , kavukluk ve yaüstü yuvarlak bir boşluğu havi olmasından belki lâzımlığın altında , kuramkerim de sayfaları açılmış yerde duruyor. padişahın maiyetinde bir çok kimseler var. Resimde onlara da rol verilmiş. Bu resim de tarihimiz için çok mühimdir.

6 — Viyana şehir müzesinde teşhir olunan muzaman mururile solmuş ve harp olmuş Türk bayraklarının bir kısmı; Bunlarda çok haizi dikkat parçalar vardır.

İhtisasım olmadığı halde sırf malumat kabilinden olmak üzere bu müşahedemi yazdım. Viyana kütüphaneleri, hazinesi evrakı ve müzeleri Türkler hakkında pek kıymetli ve nadide eserleri havidir. Çok temenni ederim ki gayıyur erbabı himmet çıkısında Viyana müzelerinde Türk eserleri, Paris müzelerinde Türklere ait vesaik diye ufak broşürler neşretsinsin. Bu suretle memleketimiz haricinde mevcut fakat dikkat ve itina ile muhafaza olunan asarın nelerden ibaret olduğunu öğrenmiş oluruz. Tarihin bu gibi saffhalarına temas edecekler için de güzel bir me'haz olur.

D. A. S.

Hamiş :

Viyana müzeleri ihtiva ettikleri türk bayrakları noktasından Çok ehemmiyetlidir. Bu makalemde olduğu gibi bundan sonrakilerde mezkûr bayraklardan bahsedeceğim. Bunların içinde bizim müzelerimizde bile ender görülenleri vardır. Hele bazılarını bizde hiç görmedim. Türk bayrağını tesbit etmekte bunları toplamak lâzımdır. Aynen bir suretini koyduğum bu bayrak şehremaneti viyana şehri müzesinin en mühim bir parçasıdır.

Zülfikar içinde olduğu gibi bir sırada sülüs ile kelimeyi tevhidi havi olan satırların heyeti umamiyesile ve sair nakışlarla terekkep eden bu bayrak uzaktan tamamen kırmızı bir harp bayrağı hissini veriyor. Diğer yeniceyi bayrakları çok şayanı dikkat ve ehemmiyetlidir. Emanet mecmuasında bunlar bilâhara renkli olarak tab'edilenecektir. Bu Müzede bu asarın müsaadesiz örneklerini aldır-

mıyorlar sonra bayrakların renkleri umumiyetle solmuştur. Sonra üstüste gelmiş ve harap olmuşlardır. Bazılarının ancak görülen yerlerini çizibildim. Bu bayraklarda vasfı esasiler çevresinde yazılar, muhtelif şekillerde zülfikarlar, el, hilâl, sekiz köşe yıldız, insan yüzüne

benzer hilâl, noktalar ve yuvarlak çiçekler vardır .

Bunları bilâhara sıra ile tetkik edeceğiz . Bu bayrakların bir kısmı yeşildir. Kırmızı zeminde olanlarda vardır. Viyana müzelerinin havi olduğu Türk asarı çok dikkate şayandır .

